

XAVIER SEOANE:

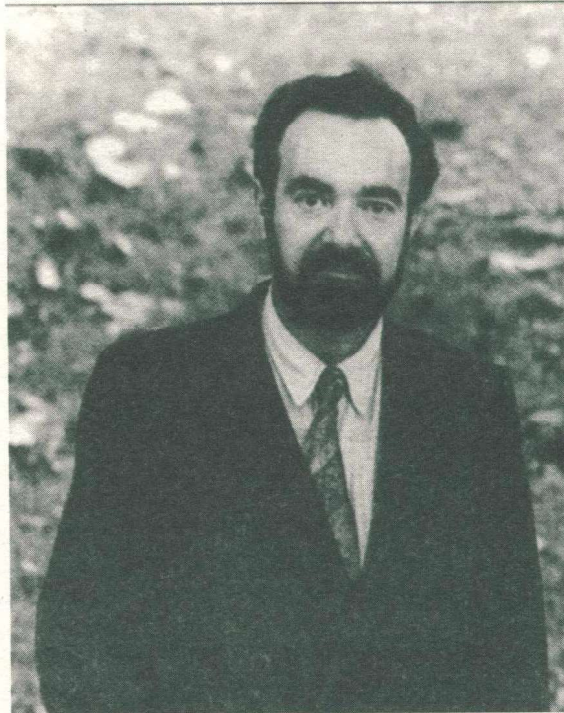
O CANTO GOZOSO DA TERRA (I)

Por Emilio Xosé Insua

Xavier Seoane Rivas (Coruña, 1954), profesor, licenciado en Filoloxía, colaborador habitual ou esporádico de revistas como DORNA, AGÁLIA, GRIAL, NORDÉS ou LUZES DE GALICIA (da que ten sido coordinador) e de xornais como A NOSA TERRA, EL IDEAL GALLEGO ou LA VOZ DE GALICIA, é, sen lugar a dúbidas, unha das figuras máis relevantes do panorama poético galego contemporáneo.

Seoane pode encadrar-se nun grupo de autores/as de incuestionábel valía e traxectoria ben consolidada que irromperon nese panorama na década dos 80: X.M. Alvarez Cáccamo, R.Raña Lama, Manuel Forcadela, Ramiro Fonte, M.A. Fernán-Vello, Pilar Pallarés, Lois Pereiro, Manuel Rivas, Xúlio L. Valcárcel, etc. En conxunto, o seu labor chegou a provocar que algunhas voces máis ou menos especializadas falasen dunha "idade de ouro" da nosa poesía. Certa dose de esaxero que poida haber nesta etiqueta non oculta, sen embargo, unha enorme verdade. A continuidade do traballo como escritores en verso da maioría destes autores corroborou, sen lugar a dúbidas, que a poesía galega atinxiu da súa man uns niveis de pluralidade, renovación, orixinalidade e dominio técnico-lingüístico importantes, sen os cais sería imposible comprender, ademais, esa nova floración de poetas á que aludíamos no número anterior de CERNA, a propósito da obra de Rafa Villar.

O propio Xavier Seoane ten falado das características xerais do seu grupo xeracional, dos 80, sinalando algunhas virtudes a respecto da situación estética anterior, dominada polos epígonos do chamado social-realismo: a construción dunha linguaxe poética nova e enriquecida; a ampliación temática, formal e expresiva; o retorno á experimentación; o mergullamento na modernidade e a releitura da tradición; o intento de erguer cosmos individuais de cada poeta, co amor e a sensualidade como eixos temáticos, etc. Como "defectos" da poesía



escrita nesa década dos 80 non deixou de sinalar, asimesmo, certos excesos verbais e conceptuais e unha dose talvez excesiva do que el mesmo denomina autocomplacencia e superficialidade en moitas das creacións.

A traxectoria editorial do noso autor comezou en 1978 co libro **Poesía experimental**, escrito en colaboración con Raúl Reguera. En 1979 apareceu, en edición do propio autor, **A caluga no paxaro**. En 1981, **Os bosques incendiados** (Ed. do Castro, serie "Liminar"), aínda que este poemario fora escrito, en realidade, en 1977. De 1981 é tamén un cartafol poético, con vintedous textos, escrito en colaboración con Manuel Rivas, titulado **Anisia e outras sombras**. En 1984, Seoane tira do prelo o libro de aforismos **Arca cotidiana/Irispaxaros**. En 1987 edita **O canto da terra** (Ed. Sotelo Blanco, colección "Leliadoura"), obra que constitúe, ao noso humilde entender, un fito importantísimo na súa traxectoria particular e na da poesía galega desa década en xeral. De 1990 é **Regreso e advenimento** (Ed. do Castro) e de 1994 **Eu tamén oín as voces do orvallo** (Bahía Edicións, Coruña); libros estes que confirman o intre de plenitude de Seoane. Un ano despois, o noso poeta

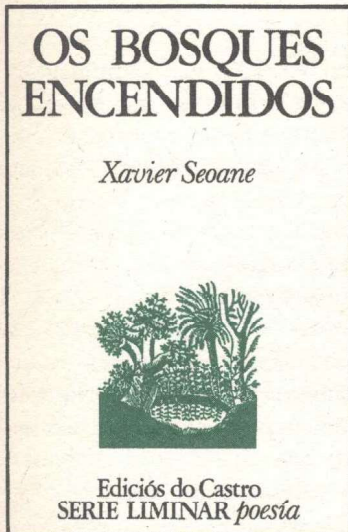
atinxe o prestixioso Prémio Esquio de Poesía pola súa obra **Umbral de vida**.

Xavier Seoane ten subliñado a influencia na súa obra de autores como Luís Cernuda ou Thomas S. Elliot. Segundo confesou nalgũa entrevista, antes da aparición do seu primeiro libro poético en galego tiña escrito varios libros, aínda hoxe inéditos, en español, como o titulado **Crisálida**. Preparou durante longo tempo **A rocha imantada**, libro de aforismos do que apareceu algun adianto na revista LUZES DE GALIZA (Nº 7, verao de 1987: "A arte planta a raíz no ar para que o imposible arraigue"). Na mesma revista ten publicado poemas, escrito recensións de libros de autores como Lois Pereiro ou Cesáreo Sánchez Iglesias, feito artigos de viaxe

(Centroeuropa, Mediterráneo, México, New York...), dado a coñecer versións ao galego de poetas estranxeiros, etc. Noutros traballos na mesma revista incluíu evocacións de figuras como Reimundo Patiño ou Ezra Pound, reflexións sobre cuestións de arte e estética, comentários á obra artística de Manuel Paz, Leopoldo Nóvoa, Paco Pestana, Antón Patiño, etc. Non acaba aquí o contributo á cultura galega do noso tempo de Xavier Seoane, pois editou, en colaboración con Lino Braxe, diversos materiais do escritor e pintor Luís Seoane (guións radiofónicos, textos, etc.). Ademais formou parte dos grupos artísticos "A Carón" e "Galga", editou a carpeta **As quatro estacións** con gravados de Manuel Facal e, recentemente, deu ao prelo un ensaio sobre a arte galega máis actual co título de **Identidade e convulsión**. Cómpre tamén mencionar a súa participación, xunto cos poetas máis destacados do seu grupo xeracional, nos dous volumes poéticos colectivos **De amor e desamor** (1984 e 1985, respectivamente).

Entrando no que son características da poesía de Xavier Seoane, Luciano Rodríguez, na súa antoloxía **Desde a palabra, doce voces. Nova poesía gale-**

ga (Ed. Sotelo Blanco, 1986), sinala que “a natureza, o amor, a infancia, os amigos, a terra, a celebración do ser e estar, a luz, a carraxe... son algunhas presencias-recorrecias-temáticas do seu canto. Cunha falsa aparente sinxeleza compositiva consegue desgrañar a súa madura sabiduría poética”. Carlos L. Bernárdez (**Cincuenta anos de poesía galega. tomo 2.** Ed. Penta, Coruña, 1994), pola súa banda, anota que Xavier Seoane “atinxe os seus mellores logros



na fusión do sentimento amoroso en comunión coa terra, cando o eu lírico (...) exalta a muller omnipresente, deificada e telúrica”. O mesmo crítico literario pon en destaque que Seoane “crea unha simboloxía persoal, na que a muller amada é sempre a enerxía orixinal, cósmica, que convoca as diferentes forzas vitais, sol, luz, aves, ríos...”. Pola súa vez, Xúlio L. Valcárcel (LUZES DE GALICIA, Nº 10/11, 1988), logo de sinalar que Xavier Seoane fai “un canto exultante de plenitude, de celebración, inusual na poesía galega, tan carregada de sombras”, enumera o panteísmo, a búsqueda da esencialidade, o rigor e austeridade dos versos, a capacidade de suxerir e o lirismo como principais achádegos da poesía do noso escritor.

No volume **Comentário de textos literarios** (Ed. Alhena, Madrid, 1986), o propio Xavier Seoane, autoanalizando dous poemas seus, postula que “o autor debe pór no seu intento o máximo de lucidez, a ser posible, en diálogo co máximo de paixón”. No mesmo traballo fai tamén unha decidida aposta pola liberdade creativa, o versolibrismo, a naturalidade e a depuración formal: “o

poeta procura antes que nada o ritmo ou musicalidade da frase e do discurso natural. Quizais o motivo estexa fundamentalmente na procura dunha maior naturalidade de dicción, nun desexo de sinxeleza e coloquialidade e nunha rotura de corsés formais, para alcanzar unha maior liberdade compositiva”. A poesía de Seoane tende, con efecto, á sobriedade e á concisión, sen renunciar á procura de novos vieiros, á experimentación, xa que, en palabras suas “o máis importante da literatura é vivi-la desde dentro, abordando-a con todas as consecuencias: creación, bucio, introspección, e un certo grau de tolémia, desvario e transgresión sen o que a poesía non leveda”.

No libro **O canto da terra** lemos esta preciosa poética, na que se compendian os dous elementos básicos cos que Seoane constrúe o seu particular universo literario, quer dicir, a humildade e sinxeleza como plantexamento e o afán de transcendencia, desde a alegría, como actitude:

“son
un home en pé na chaira
unha ave no lago da distancia
sofro de plenitude inalcanzável
desangro-me de sono devorado
de fruto presentido en rumor alto
tal rio
de ferida mui branca
vago no espazo raudo
ocupo humildemente o meu lugar”

Froito destas dúas características que acabamos de citar son uns poemas de temática sempre emocionada, onde até a reflexión sobre o terríbel momento da morte se torna serea ante a forza do amor, un amor que comulga coa natureza e que transcende a propia ausencia física, como declaran estes versos do libro **Iniciación e regreso**:

“Cando a miña alma se erga e voe sobre o mar
hei voltar para contar-che a fortuna do retorno
dos paxaros
e a choiva de primavera sobre os corpos (...)
sé xenerosa
e cando a miña alma se erga e voe alén do mar
ergue-te e canta
sobre a terra que amamos”

Tamén en **Regreso e advenimento** hai reflexións desta índole sobre o morrer, colocando máis unha vez a forza do amor como instancia superadora:

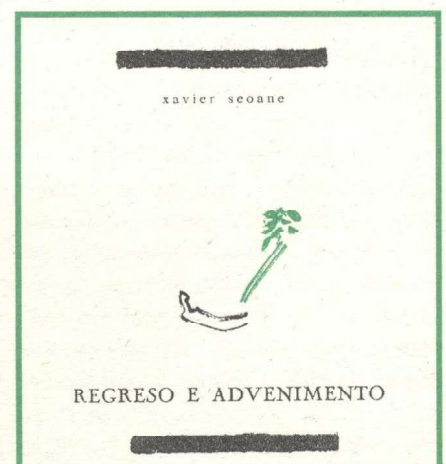
“Antes que húmida terra se adentre no teu rosto
e o silencio comova a tua voz,
antes que o espazo entre no teu corpo
desvele a ausencia orvallo nos teus ollos
e a sonámbula terra que dorme te corroa,
leva-me a esa fronteira que non limita a morte (...)
haxa para os meus ollos un tinte de verdor
antes que a húmida terra se adentre no meu rosto
e o adeus definitivo me faga errante sombra”

Seoane, como ben sinala Fidel Vidal no prólogo a **Eu tamén oín as voces do orvallo**, “escribe desde o amor e desde a alegría. Esa alegría promovida non polas gañas de vivir, senón polo vivir”. En **Regreso a advenimento** afirma-se a identificación plena da persoa amada coa natureza como forzas telúricas, criadoras, posuidoras do don mīragroso da vida:

“ti arrastras as dons da terra ao camiñar
flores e frutos seguen-te a brazadas
as árbores coñecen o día dos teus brazos
perfumado de ti vai o rocío amando (...)
o arrecendo do fruto
o resplandor da rama
parecen bañar-te (...)”

Na antoloxía **Poesía gallega de hoy**, da editorial-colección Visor (Madrid, 1990), aparece un poema até entón inédito no que Seoane dá renda solta a unha sensualidade nacida da mesma natureza, a un erotismo primixénio e puro que domina boa parte da súa produción poética:

“(...) es tan fermosamente xoven
es tan naturalmente bela
que a natureza incita o meu desexo
sen límite nen esmorecemento
a tua beleza é un río misterioso
que entra extenuado no meu ser
a tua alegría un sulco
de punzante exaspero
que me toca e me fere (...)”



A experiencia dese amor empapado na natureza á demandada con avidez por Seoane en múltiples versos, como estes nos que flota aquela metáfora erótica dos cervos tan querida polos nosos trovadores medievais, fundamentalmente por Pero Meogo:

“Leva-me aos outeiros onde os veados pastan
onde as corzas descansan nas umbrias das águas
fala-me da tua gorxa que se transforma en ave
di-me o teu nome que imita as raxadas
induz-me a ser maravilloso
a gozar dunha vida terrestre que renaza
canta silenciosa o día que emana
a frescura e humidade das tuas mans
fuga-te silenciosa cara os campos
leva-me onde a morte devala”

Con igual dose de erotismo limpo, o poeta solicita:

“despe-te
corre pola gran chouza de carvallos
onde as ramas endurecen e sorrin ós animais
a pomba adormece nas tuas mans
cando es amada
a fontana atravesa o teu silencio
enlevando-te (...)”

Por todo isto, o surximento do amor nas persoas é visto como o miragre dunha natureza que estoupa en vida e nos fai estremecer de emoción:

“Son os primeiros síntomas de amor
no teu corpo que irradia flores
é a creación
son as árbores
as ervas leves no rosto
é algo que trae e leva
o silencio emociona os homes
esmorece e morre
son as primeiras choivas
sobre a terra sedenta
son as primeiras sílabas
na gorxa
é o firmamento
son os frutos
é a tona da terra na tua voz”

A plasmación carnal dos sentimentos amorosos desperta no poeta unha vivencia de aglaio e plenitude chea de misterio, pois “os frutos máis incógnitos / nacen na tua entraña / os paxaros máis ingraves e os máis doces animais”. Cando os amantes obran o milagre da unión, “as árbores penetran no seu silencio / as raíces do universo

beben neles”. Pola presenza da persoa amada na vida do poeta acontecen as marabillas da natureza, “o rebento da uva” e “o abraio da garza”. Ela é quen ten “o que anseia o río para andar”, “o que embebe a águia ardente para no alto abrasar-se”. Grácias ao amor o poeta anchea a súa sensibilidade:

“ouvín medrar a árbore alzando a húmida seiva
sentín nacer da fonte o fluído elemento
a tona fecundada recibir as sementes”

e contempla prodixios como estes:

“erguías ao azul os brazos mainos
os paxaros dormían despidos nas tuas mans
falavas e as árbores puñan-se en pé e andavan
sonámbulos dician-te os delfíns
soñaban-te lanzais os poldros bravos
pasavas polo sol, e o sol amavas
as montañas calavan ao teu paso”

Alén da propia morte os amantes confabulan-se para seguir alimentando o sentimento que os uniu en vida, aínda que sexa a través doutros corpos:

“Cando as aves non voen,
cando o pouso da xeada nas árbores de outono
estremeza o silencio misterioso da fonte,
cando apodreza o cavalo de madeira na gaiola dos
soños
e a arxila acolla suave os nosos corpos na tona,
desexa-me,
recorda-me,
de xeito
que o imposible consolo non deserte dos meus ollos
e outros amantes
tal ronsel amoroso dun algo que fomos
procuren sonolentos os seus corpos nas sombras
para perpetuar a terra alén de nós”

Noutra orde de cousas, no poemario **Presencia**, nun texto adicado ao escritor John Steinbeck (autor, entre outras cousas, da novela **A perla**), Seoane acode ao mito dun Edén lonxano a fai-no apelando á presenza da figura do pai en plena comunión cos elementos da natureza e situando-o, á maneira de Rilke ou Celso Emílio Ferreiro, na infancia perdida:

“(...) din que alá, cara o Oeste, está o Edén...
eu non sei o que é iso,
mais tal vez nada diferente
á luzada azul de Monterrei
cando o meu pai falaba coas árbores da eira,
hai tempo...”

Unha perspectiva semellante xa se fixera presente en **A Caluga no paxaro**, en versos como os que a seguir reproducimos:

“lembrar o cheiro dos pexegos na casa da nenez
cando
o vran sobrepassa o silencio escuramente e a luzada
soniqueira esmigalla a súa herba sobre a pel (...)
que a follaxe verdosa enxendre folla seca
e invoque o corazón
da fumaxeira as sombrizas mans do abó sementando
sen fin o escuro inverno”

para reaparecer en **Eu tamén oín as vozes do orvallo**, en fragmentos como este nos que fica claro o contacto desde a nenez cunha natureza próxima e amante:

“(...) En min ficou o pouso
de ir ás arrasadas
a por frutos e flores,
rubir á árbore, perder-me no bosque,
sentir da fumarada a fuxida veloz.
Nas mans levo segredos de insectos misteriosos,
tacto de follas
melodiosas mañás de erva vizosa.
Deitado entre o rocío
teño perdido o nome”.

(continuará) 

